

U S N E S E N Í

Nejvyšší soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Mgr. Davida Havlíka a soudců Mgr. Michala Králíka, Ph.D., a JUDr. Jiřího Spáčila, CSc., ve věci žalobkyně [REDAKCE], IČO [REDAKCE], se sídlem [REDAKCE], zastoupené JUDr. Janem Mikulášem, Ph.D., advokátem se sídlem v Praze, Rubešova 162/8, proti žalovaným 1) M [REDAKCE], IČO [REDAKCE], sídlem [REDAKCE], a 2) Š [REDAKCE], bytem [REDAKCE], zastoupeným Mgr. Petrem Jindřichovským, advokátem se sídlem v Praze, Krakovská 25, o vyklizení pozemků a vzájemném návrhu žalovaného 2) o zaplacení 441 840,80 Kč, vedené u Okresního soudu Praha – západ pod sp. zn. 9 C 135/2006, o dovolání žalobkyně proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 14. 1. 2014, č. j. 31 Co 410/2013-727, takto:

Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 14. 1. 2014, č. j. 31 Co 410/2013-727, **se ruší** a věc **se vrací** Krajskému soudu v Praze k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í:

Okresní soud Praha – západ (dále jen „soud prvního stupně“) částečným rozsudkem ze dne 19. 3. 2013, č. j. 9 C 135/2006-640, ve znění doplňující usnesení ze dne 10. 6. 2013, č. j. 9 C 135/2006-657, a opravného usnesení ze dne 11. 7. 2013, č. j. 9 C 135/2006-704, zamítl žalobu v části o vyklizení pozemků parc. č. [REDAKCE], všech v k. ú. [REDAKCE] proti první žalované M [REDAKCE] (výrok I.). Ve výroku II. uložil žalovanému 2) A [REDAKCE] Š [REDAKCE] povinnost vyklidit pozemky parc. č. [REDAKCE], [REDAKCE], a to do dvou měsíců od právní moci tohoto rozsudku. Dále zamítl vzájemný návrh žalovaného 2) o zaplacení 441 840,80 Kč (výrok III.) a rozhodl, že o všech dalších nárocích žalobce, o všech dalších nárocích druhého žalovaného a o nákladech řízení rozhodne soud v rozhodnutí, kterým bude řízení skončeno (výrok IV.).

Žalobce se domáhal vyklizení pozemků parc. č. [REDAKCE] a [REDAKCE], všech v k. ú. [REDAKCE] (dále rovněž jako „předmětné pozemky“), na kterých je neoprávněně uložena hlína a další materiál (dále rovněž jako „deponie“). Soud prvního stupně dospěl k závěru, že deponie je samostatnou (hromadnou) věcí, která je způsobilá být předmětem právních vztahů (nejedná se tedy o součást předmětných pozemků, jejich příslušenství, ani o samostatnou stavbu). Vzal za prokázané, že původ deponie je na pozemku parc. č. [REDAKCE] v k. ú. [REDAKCE] přičemž na základě „Smlouvy o dočasné deponii“ uzavřené mezi J [REDAKCE] F [REDAKCE] jako vlastníci pozemku parc. č. [REDAKCE] a společností S [REDAKCE] ze dne 9. 9. 1998, vzniklo společnosti S [REDAKCE] oprávnění k uložení deponie

na pozemku parc. č. [REDAKCE]. Deponie se postupem času navážením dalšího materiálu zvětšovala a zasáhla i na předmětné pozemky. V současnosti je vlastníkem deponie žalovaný 2), a to na základě kupní smlouvy uzavřené dne 28. 3. 2001 mezi společností S [REDAKCE] jako prodávajícím a A [REDAKCE] Š [REDAKCE] jako kupujícím. Po dni 28. 3. 2001 již ke změně vlastníka deponie nedošlo. Z tohoto důvodu soud prvního stupně žalobu zamítl vůči žalované 1), neboť tato není ve sporu pasivně legitimována.

Protože k umístění deponie na předmětných pozemcích nemá žalovaný 2) žádný hmotněprávní titul a žalobkyně s tímto umístěním nesouhlasí, uložil soud prvního stupně podle § 126 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obč. zák.“), žalovanému 2) povinnost předmětné pozemky vyklidit.

Krajský soud v Praze jako soud odvolací k odvolání žalobkyně i žalovaného 2) usnesením ze dne 14. 1. 2014, č. j. 31 Co 410/2013-727, rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odvolací soud konstatoval, že žalobkyně v žalobě i v jednotlivých návrzích na její změnu požadovala, aby žalovaní uvedli pozemky do předešlého stavu, tzn. do stavu před navázkou deponie (přičemž se ztotožnil s právním posouzením deponie provedené soudem prvního stupně, který uzavřel, že tato není součástí ani příslušenstvím pozemků). Uvedl, že vznikla-li v důsledku neoprávněného zásahu do vlastnického práva žalobkyně škoda, jejíž náhrady se lze domáhat podle ustanovení obč. zák. o náhradě škody (podle § 442 odst. 2 obč. zák. se škoda hradí v penězích; požádá-li o to poškozený a je-li to možné a účelné, hradí se škoda uvedením do předešlého stavu), nelze požadovat uvedení do předešlého stavu podle § 126 odst. 1 obč. zák., případně požadovat negatorní žalobou takové odstranění následku neoprávněného zásahu, které je uvedením do předešlého stavu, přičemž odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 3. 2002, sp. zn. 22 Cdo 735/2001.

Soud prvního stupně posoudil nárok žalobkyně podle ustanovení § 126 odst. 1 obč. zák., ale odvolací soud dospěl k jinému právnímu názoru, který vyžaduje – má-li být věc podle něj meritorně rozhodnuta – posuzování jiných předpokladů podle hypotézy příslušné právní normy. Z odlišného právního názoru odvolacího soudu vyplynula potřeba uvést další tvrzení a označit důkazy. Soud prvního stupně o tom účastníky nepoučil. Protože se jedná o vadu, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci a za odvolacího řízení nemohla být zjednána náprava, odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně podle § 219a odst. 1 písm. a) o. s. ř. zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Proti usnesení odvolacího soudu podává žalobkyně dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 o. s. ř. a v němž uvádí, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci ve smyslu § 241a odst. 1 o. s. ř. Namítá, že v případech posuzování neoprávněných zásahů do vlastnického práva (a v otázce, zda je možné požadovat odstranění těchto zásahů žalobou negatorní či žalobou na náhradu škody) je nutné rozlišovat skutkové okolnosti jednotlivých případů. Spočívá-li neoprávněný zásah v narušení samé podstaty věci (např. konstrukce stavby), je možné žalovat pouze na náhradu škody. Avšak složí-li někdo neoprávněně na cizí pozemek odpad (samostatnou věc), je možné domáhat se jeho odstranění negatorní žalobou.

Jelikož v projednávané věci soudy nižších stupňů dovodily, že deponie je samostatnou věcí, je možné se jejího odstranění domáhat negatorní žalobou (podle § 126 odst. 1 obč. zák.). Pokud odvolací soud uvedl, že odstranění deponie se mohla žalobkyně domáhat pouze

žalobou na náhradu škody, spočívá jeho rozhodnutí na nesprávném právním posouzení věci ve smyslu § 241a odst. 1 o. s. ř. Navrhuje, aby dovolací soud usnesení odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalovaný 2) ve vyjádření k dovolání namítá, že dovolání není přípustné, neboť podle § 237 o. s. ř. je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí. Jelikož usnesení odvolacího soudu není v projednávané věci rozhodnutím konečným, není dovolání přípustné. Bylo-li by dovolání v tomto ohledu přípustné, je podle žalovaného 2) rozhodnutí odvolacího soudu v souladu s ustálenou rozhodovací praxí soudu dovolacího. Navrhuje, aby bylo dovolání odmítnuto.

Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla řešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

Podle § 241a odst. 1–3 o. s. ř. dovolání lze podat pouze z důvodu, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Důvod dovolání se vymezí tak, že dovolatel uvede právní posouzení věci, které pokládá za nesprávné, a že vyloží, v čem spočívá nesprávnost tohoto právního posouzení.

Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., že je uplatněn dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř. a že jsou splněny i další náležitosti dovolání a podmínky dovolacího řízení (zejména § 240 odst. 1, § 241 o. s. ř.), napadené rozhodnutí přezkoumal a zjistil, že dovolání je důvodné.

Důvodnou není námitka žalovaného 2), že dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu není přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť toto rozhodnutí není konečným rozhodnutím ve věci. Dovolání je přípustné i proti kasačnímu rozhodnutí odvolacího soudu, neboť tímto rozhodnutím se odvolací řízení končí (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2016, sp. zn. 32 Cdo 5169/2015, či SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. Občanský soudní řád. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 734).

Ochranu vlastnického práva, o níž soud rozhoduje po 1. 1. 2014, je nutno v poměrech negatorní žaloby poměřovat úpravou obsaženou v § 1042 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“) [srov. usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 20. 1. 2014, sp. zn. 17 Co 423/2013, uveřejněné pod č. 5/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, rozh. obč., nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2015, sp. zn. 22 Cdo 4884/2015 (toto a další níže uvedená rozhodnutí dovolacího soudu jsou dostupná na webových stránkách Nejvyššího soudu – www.nsoud.cz)].

Dovolání je přípustné, neboť v rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud nebyla řešena otázka posuzování nároků vlastníka vzniklých v důsledku neoprávněného zásahu do jeho vlastnického práva, o níž soud rozhoduje po 1. 1. 2014 za účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník; konkrétně zda (příp. za jakých podmínek) se může vlastník věci domáhat odstranění důsledků neoprávněného zásahu do jeho vlastnického práva (odstranění cizí věci z pozemku) pouze z titulu náhrady škody, a to uvedením věci do stavu předešlého

neoprávněnému zásahu, či zda je oprávněn domáhat se odstranění důsledků neoprávněného zásahu (odstranění cizí věci z pozemku) na základě žaloby na ochranu vlastnického práva (tzv. negatorní žaloby) podle § 1042 o. z.

Nejvyšší soud má především za to, že při posuzování nároků vlastníka vzniklých v důsledku neoprávněného zásahu do jeho vlastnického práva je nutné posoudit trvání protiprávního činu, kterým byl zásah do vlastnického práva vyvolán. Je nezbytné rozlišovat, zda se jedná o zásah jednorázový, či trvajícím. Zásahem jednorázovým je rušení spočívající v jediném, krátkou dobu trvajícím aktu, a to i v případě, že rušitel sice vyvolal trvalé změny na věci, ale další trvání protiprávního stavu (tj. věci ve stavu vyvolané zásahem) již není důsledkem pokračování v rušení či aktivního udržování stavu způsobeného rušením. Trvajícím je takový zásah do vlastnického práva, při kterém rušitel vyvolá stav zasahující do vlastnického práva jiného a pak jej udržuje, přičemž tento zásah trvá do odstranění rušitelem udržovaného protiprávního stavu (srov. obdobně NOVOTNÝ, O., DOLENSKÝ, A., JELÍNEK, J., VADUCHOVÁ, M. Trestní právo hmotné. Obecná část. Codex Praha 1997, 3. vydání, s. 63 a násl.). Příkladem jednorázového zásahu je rozbití okna, příkladem zásahu trvajícím je složení panelů na pozemek ve vlastnictví jiného.

Vlastnickému právu jako právu absolutnímu odpovídá absolutní povinnost všech nerušit vlastníka ve výkonu jeho práva. V souvislosti s narušením vlastnického práva vzniká řada práv relativních, např. vlastníkovu vzniká právo domáhat se vůči rušiteli vydání věci či žádat, aby rušitel od zásahu do vlastnického práva upustil (srov. KNAPP, Viktor. Teorie práva. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 196, či LAZAR, Ján a kol. Občianské právo hmotné. 3. vydání. Bratislava: Iura Edition, 2006, díl I., s. 186). Poruší-li někdo povinnost nerušit vlastníka ve výkonu jeho práva tím, že do jeho práva zasáhne, vznikne mezi ním a vlastníkem relativní právní vztah, jehož subjekty jsou individualizovány a jehož obsah je jiný než obsah absolutního vlastnického práva (obsahem je kupř. povinnost individualizovaného rušitele upustit od konkrétního zásahu do vlastnického práva).

Podle § 1042 o. z. „vlastník se může domáhat ochrany proti každému, kdo neprávem do jeho vlastnického práva zasahuje nebo je ruší jinak než tím, že mu věc zadržuje.“

Rušenému vlastníkovu je na základě § 1042 o. z. přiznána jen blíže neurčená „ochrana“ vlastnického práva, avšak toto ustanovení nevylučuje, aby další ustanovení o. z. obsahovala konkrétní formy této ochrany. Tak např. podle § 1000 o. z. nepoctivý držitel nahradí škodu, která vzešla z jeho držby, a to především formou naturální restituce (§ 2951 odst. 1 o. z.). Zasáhne-li rušitel do vlastnického práva tak, že nelze uvažovat o držbě (byť nepoctivé) práva zásah umožňujícího, lze ustanovení o neoprávněné držbě aplikovat přinejmenším analogicky. Není důvod pro to, aby postavení tohoto rušitele bylo jiné než toho, kdo se ve zlé víře a vědomě protiprávně chová způsobem, který by mohl tvořit obsah nějakého práva, jehož je držitelem.

V případě jednorázových zásahů byla věc na základě protiprávního zásahu poškozena a zásah již skončil (byť jeho následky přetrvávají, ale rušitel již do práva vlastníka aktivně nezasahuje). Potom ovšem právní vztahy vlastníka a těchto osob ohledně důsledků neoprávněného zásahu, kterým byla způsobena škoda, upravují ustanovení o vztahu držitele a vlastníka, a z § 1042 o. z. není možné vyvozovat další práva vlastníka, která zákon na základě tohoto ustanovení nezakládá. Vlastník věci je tedy oprávněn domáhat se v případě jednorázového zásahu odstranění důsledků tohoto zásahu pouze z titulu náhrady škody

(v tomto smyslu je možné dále vycházet z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 4. 3. 2002, sp. zn. 22 Cdo 735/2001).

V případě trvajících zásahu do vlastnického práva vzniká mezi vlastníkem a rušitelem relativní právní vztah (jehož obsahem je kupř. povinnost individualizovaného rušitele upustit od konkrétního zásahu do vlastnického práva) a vlastník má po dobu trvajících zásahu (po kterou rovněž trvá relativní právní vztahy vzniklé v důsledku tohoto zásahu mezi vlastníkem a rušitelem) právo domáhat se po rušiteli, aby se tohoto rušení zdržel podle § 1042 o. z. Kupříkladu umístí-li rušitel na pozemek vlastníka svou věc, je vlastník oprávněn domáhat se vyklizení předmětného pozemku. Umístí-li rušitel na pozemek vlastníka věc cizí, může vlastník pozemku žalovat rušitele i vlastníka této věci, neboť vlastník věci nemá právo mít své věci na cizím pozemku a rušení trvá, dokud nebudou odstraněny.

Shora uvedené se projeví při posuzování promlčení práva vlastníka domáhat se uvedení věci do stavu předešlého zásahu do vlastnického práva, příp. zdržení se rušení. Jedná-li se o zásah jednorázový, který již skončil, začne promlčecí doba práva vlastníka domáhat se uvedení věci do stavu předešlého zásahu běžet v okamžiku vzniku škody (tedy v okamžiku ukončení jednorázového zásahu). V případě trvajících zásahu se může vlastník domáhat podle § 1042 o. z., aby se rušitel dalšího rušení zdržel (např. žalobou na vyklizení pozemku), a po dobu trvání rušení promlčení nepřichází vůbec do úvahy.

V projednávané věci soudy nižších stupňů uzavřely, že deponie je samostatnou věcí (a tento závěr nebyl v dovolání napaden), není součástí pozemku ani jeho příslušenstvím. Ze shora uvedeného se podává, že uložení deponie na pozemku ve vlastnictví žalobkyně představuje trvajících zásah do jejího vlastnického práva (protože bylo zasaženo do vlastnického práva jiného a tento stav je udržován), a to osobou, která deponii uložila, i vlastníkem deponie (neboť ten není oprávněn mít své věci na cizím pozemku a rušení trvá do jejich odstranění). V takovém případě je oprávněn vlastník pozemku domáhat se ochrany svého vlastnického práva (odstranění deponie) žalobou na vyklizení pozemku podle § 1042 o. z., a to buď po osobě, která deponii uložila, nebo po vlastníkově deponie (osoba, která bude nucena vynaložit na odstranění deponie náklady, se podle okolností s druhým vyrovná buď podle předpisů o náhradě újmy, nebo o solidárních závazcích).

Pokud odvolací soud uzavřel, že žalobkyně se může domáhat odstranění trvajících neoprávněného zásahu pouze z titulu náhrady škody, spočívá jeho rozhodnutí na nesprávném právním posouzení věci podle § 241a odst. 1 o. s. ř. a dovolání je tak důvodné. Proto nezbylo, než rozhodnutí odvolacího soudu zrušit a věc vrátit tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 o. s. ř.).

Odvolací soud zrušil rozsudek soudu prvního stupně rovněž z důvodu, že soud prvního stupně nerozhodl o celém předmětu řízení v té části nároku žalobkyně, kterou se domáhala vyklizení pozemků, jelikož žalobkyně podáním ze dne 4. 1. 2013 rozšířila žalobu i o vyklizení pozemku parc. č. [REDAKCE] v k. ú. [REDAKCE]. Dovolací soud přihlédl k doplňujícímu usnesení Okresního soudu Praha – západ ze dne 10. 6. 2013, č. j. 9 C 135/2006-657, podle kterého „o všech dalších nárocích žalobce, o všech dalších nárocích druhého žalovaného, o nákladech řízení rozhodne soud v rozhodnutí, kterým bude řízení skončeno“. Z doplňujícího usnesení se podává, že i o nároku žalobkyně na rozšíření žaloby o vyklizení pozemku parc. č. 1219/1 v k. ú. [REDAKCE] rozhodne soud prvního stupně v dalším řízení, neboť v řízení byl vydán pouze rozsudek částečný a řízení není skončeno.

O náhradě nákladů řízení včetně nákladů dovolacího řízení soud rozhodne v novém rozhodnutí o věci.

Proti tomuto rozhodnutí není opravný prostředek přípustný.

V Brně dne 30. listopadu 2016

Mgr. David Havlík, v. r.
předseda senátu

Za správnost vyhotovení: Sandra Dufková